

ชุมชนชาวไทยใหญ่

เป็นชุมชนหนึ่งใน หมู่ที่ 1 บ้านแม่ละนา ตาบลปางมะผ้า อําเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนที่มีการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมืองในชุมชน

ชุมชนชาวไทยใหญ่ หมู่ที่ 1 บ้านแม่ละนา ตาบลปางมะผ้า อําเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พันธุ์พืชพื้นเมืองที่มีการอนุรักษ์ในชุมชน

- ข้าว (พันธุ์เจ้าผา, ข้าวเหลืองน้อย)
- ข้าวเหนียวผา
- ถั่วลิสง, ข้าวโพด, เผือก, งา

ข้าวเจ้าผา

ประวัติชุมชนชาวไทยใหญ่

บ้านแม่ละนา เป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ (ไต) เดิมทีชาวบ้านแม่ละนาอพยพมาจากประเทศพม่ามากกว่า 200 ปีมาแล้ว บ้านแม่ละนาเดิม ชื่อแม่ลัดนา เนื่องจากมีแม่น้ำไหลผ่านทุ่งนา และหมู่บ้านต่อมามีการออกเสียงเพี้ยนจนกลายเป็นแม่ละนา คนในชุมชนเล่าว่าในสมัยก่อน บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์และมีสัตว์ป่าชุกชุม อาทิ เสือ กวาง หมูป่า ช้างป่า วัวแดง และสัตว์อื่น ๆ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ ๆ มีน้ำเหมาะสมในการตั้งที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร ประชากรในหมู่บ้านแม่ละนาส่วนมากพูดภาษาและแต่งกายแบบไทใหญ่ นับถือศาสนาพุทธมาแต่ครั้งอดีต เมื่อตั้งหมู่บ้านก็มีการสร้างวัดแม่ละนามือ นายฮ้อยสาม ซึ่งเป็นคนไทใหญ่มาจากพม่าได้มาทำการสำรวจพื้นที่บริเวณนี้และเห็นว่ามีความ อุดมสมบูรณ์จึงได้ทำการถางพื้นที่โดย ใช้ช้างในการชักลากไม้ใหญ่และปรับเปลี่ยนเป็นที่นา ปลูกสร้างกระท่อมเป็นที่อยู่อาศัยในภายหลังได้เกิดร่องน้ำใหม่ไหลผ่าน เรียกว่าแม่น้ำแม่ละนา ดังเช่นในปัจจุบัน

ผู้นำหมู่บ้านและผู้นำชุมชน

ผู้ใหญ่บ้าน นายชรินทร์ จรรยาไพจิตร

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายชาติ ปานสอน

นางอารี ฐิตินันท์วุฒิกุล

สมาชิกสภา อบต. นายสมบุรณ์ जानง

นายสุรศักดิ์ เสาวภาคย์ประภากุล

สภาพปัจจุบัน

- จำนวนครัวเรือน 140 ครัวเรือน

ประกอบด้วย ชาย 330 คน

หญิง 315 คน

รวม 645 คน

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านไม้สูง

ทิศใต้ ติดกับ บ้านบ่อไคร้

ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านยาป่าแหน

ทิศตะวันตก ติดกับ บ้านจำโป้

ภูมิประเทศ

พื้นที่หมู่บ้านแม่ละนาเป็นที่ราบกลางหุบเขา

ภูมิอากาศ

สภาพอากาศที่เย็นสบายเกือบตลอดทั้งปี

เชื้อชาติประชากร

ชาวชนเผ่าไทใหญ่

อาชีพของชาวบ้าน

1. เกษตรกรรม จำนวน 140 ครัวเรือน

- ปลูกพืช จำนวน 100 ครัวเรือน (ข้าว, ถั่วเหลือง, ข้าวโพด, เผือก, งา)

- เลี้ยงสัตว์ จำนวน 14 ครัวเรือน (หมู, ไก่, เป็ด, วัว, ควาย)

2. ค้าขาย จำนวน 6 ครัวเรือน

3. รับจ้าง จำนวน 20 ครัวเรือน

ทรัพยากรกับภูมิปัญญา

เมื่อก่อนในการใช้สอยทรัพยากรดินน้ำป่า มีการใช้ภูมิปัญญาเข้าไปเสริมในการใช้สอยพื้นฟูอนุรักษ์ เช่น

1. ในการตัดไม้มาทำไม้ตอกต้องดูลำดับให้ตรงตาให้เรียบผิวสีเขียวยอดไม้คดการมีข้อแฉะนั้นเป็นการใช้ปัญญาในเชิงอนุรักษ์

2. ในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำพอถึงฤดูกาลก็มีการไปเลี้ยงผีป่าก็ถือได้ว่าใช้ภูมิปัญญาแฝงวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ป่า สมุนไพร ชุมชนยังคงมีการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาหรือเพื่อการดูแลสุขภาพอยู่โดยทั่วไปและภายในชุมชนยังมี ชาวนาที่ใช้สมุนไพร หลายชนิดเพื่อการอบตัวเพื่อสุขภาพอีกด้วย

วิธีการจับปลากั้ง

ในแต่ละชนเผ่าก็มีวิธีการที่แตกต่างกันไปบ้าง และที่เหมือนกันก็มี เช่น การใช้เหยื่อมัดหรือผูกกับด้าย แล้วนำไปหย่อนลงในน้ำตามคลองบึง ที่คิดว่าน่าจะมีปลาพอลามากัดหรือกินเหยื่อก็จะรีบยกขึ้นใส่กรวยที่ทำด้วยใบตองหรือใบไม้ก็ได้เพราะปลาจะติดเหยื่อขึ้นมาที่หลายๆตัว ซึ่ง วิธีเหล่านี้ผู้รู้บอกว่าเป็นวิธีการที่ดี คือถ้าปลาหลุดไปปลาก็จะไม่ได้รับอันตราย คราวหน้าสามารถตกเบ็ดได้อีก เพราะในสมัยก่อนเบ็ดไม่มีขายไม่มีใช้ ต้อง ใช้วิธีดังกล่าวข้างต้น ในข้อแตกต่างนั้นถ้าเป็นชนเผ่าลาหู่ ก็จะไปพร้อมกันที่หลายๆคน ช่วยกันรุมล้อมเอา ถ้าเป็นไทใหญ่ก็จะไปกันหลายๆคนแต่ไม่มากเท่าชนเผ่าลาหู่ และจะไม่ตกในที่เดียวกันเพราะว่าปลาจะตกใจกลัวไม่มากินเหยื่อ

การตัดไม้ไผ่

เพื่อนำมาทำไม้ฟาก ,ทำรั้ว ฯลฯ ชาวไทใหญ่มีความเชื่อว่าถ้าตัดในเดือนก่ำ จะทำให้ไม้ไม่ถูกมอดกินทำให้มีอายุการใช้งานนานถึง 2-10 ปี ซึ่งก็ได้พิสูจน์และวิเคราะห์แล้วว่าตามความเชื่อของชาวไทใหญ่ในการตัดไม้ ไผ่เดือนก่ำ จะทำให้มอดไม่กิน ก็มีสาเหตุเพราะช่วงเดือนก่ำ (ปลายเดือน มกราคม-กลางเดือน กุมภาพันธ์) จะเป็นช่วงที่ไปไม้ผลัดใบทำให้เนื้อไม้แข็งกว่าฤดูฝน

การทาน้ำมันงาด้วยกระบวนการธรรมชาติ

งาเป็นเมล็ดพืชพันธุ์ของพื้นบ้านเป็นการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในการเพาะ ปลูกช่วงเดือนพฤษภาคม – เดือนมิถุนายน จนถึงเดือนตุลาคม เดือนพฤศจิกายน ทำการเก็บเกี่ยวเมื่อเกี่ยวเสร็จต้องนำมาตากให้แห้งพอดีถึงทำการอัด (บด) น้ำมันงาโดยการนำเมล็ดงาใส่ในโม่ แล้วใช้วัวผูกไว้เดินวนเพื่อบดปัจจุบันชาวบ้านใช้แรงงานคนไม่ได้ใช้แรงงาน วัวในการอัดเมล็ดงาแล้ว น้ำมันงามีสรรพคุณ คือ เป็นยาแก้โรคเบาหวาน บำรุงผิวพรรณ แก้เคล็ดขัดยอก แก้ปวดตามข้อกระดูก สามารถผสมตัวหลายชนิดเข้าด้วยกัน

การทอผ้า

ชาวไทใหญ่เป็นชนเผ่าที่มีเอกลักษณ์การแต่งกายเฉพาะตัวในอดีตการคมนาคมไปมาหาสู่กันหรือแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ค่อนข้างลำบากกว่าในปัจจุบันการที่จะมีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม สิ่งของเครื่องใช้จำเป็น ต้องใช้วัตถุที่มีอยู่ตามธรรมชาติในท้องถิ่น ดังนั้นเสื้อผ้า จึงต้องมีการทอใช้เองจากฝ้ายที่ปลูกในไร่สวน นำมาแปรรูปด้วยการทอ เช่น กางเกงหรือเตี๋ยวสะลอ ซึ่งเป็นกางเกงขายาว ถ้าเป็นเสื้อผู้ชายจะเป็นเสื้อแม่ยาวแขนยาว กระดุมเป็นตุ้มใหญ่จากการทำขึ้นเองเสื้อผู้หญิง หรือยกทรง ดอกลาย จะใช้มือปักเย็บเอา

อาหาร

ชาวไตหรือชาวไทใหญ่ นิยมกินข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก อาหารการกินส่วนใหญ่จะประกอบด้วยผักที่ทำได้ง่ายในท้องถิ่นเสียส่วนใหญ่ แม้แต่น้ำมัน ที่ใช้ปรุงอาหารก็ใช้น้ำมันงา โดยเฉพาะอาหารที่ปรุงจากถั่วเน่า (ถั่วเหลืองหมักแล้วทาเป็นแผ่น) อาหารที่ชาวไต มักทำขึ้นในงานบุญสำคัญ ประกอบด้วย แกงฮังเล ผัดวุ้นเส้นใส่ผักต่าง ๆ ขนมจีนน้ำเงี้ยว นอกจากนี้ยังมี "ข้าวสั้ม" คือ ข้าวคลุกเคล้ากับขมิ้นและกระเทียมเจียวปั้นเป็นแผ่นกลมแบน นิยมกินกับยาถั่วแขกและพริกทอด ข้าวเหลือง คือข้าวเหนียวคลุกขมิ้นปั้นเป็นก้อนกลมโรยด้วยหอมเจียว "ข้าวกั้นจิ้น" หรือ "ข้าวเงี้ยว" คือข้าวสวยคลุกเลือดหมูห่อใบตองนำไปนึ่งโรยด้วยกระเทียมเจียว กินกับพริกทอด ส่วนขนมของชาวไตก็มีขนมเจ้า ทามาจากแป้งเคี้ยวด้วยน้ำอ้อยใส่ งาและมะพร้าว ในอดีตมักจะทำถวายพระส่วนขนมวง ก็ทำมาจากแป้งผสมน้ำอ้อยโรยด้วยงาเหมือนกันแต่จะทำเป็นวง นอกจากขนม ที่กล่าวมาแล้วชาวไตยังทำขนมลาดขึ้นเพื่อใช้รับประทานในชีวิตประจำวันอีกด้วย ด้วยก็คือ ขนมเป็ไม้้ว หรือที่รู้จักในนาม "เค้กไทใหญ่" ทำจากแป้งข้าวเจ้า ใส่น้ำอ้อยราดหน้าด้วยกะทิ จะทำในโอกาสงานบุญเท่านั้น แต่ปัจจุบันแม้ไม่มีงานบุญก็สามารถรับประทานได้ ขนมอะละหว่า ทำเหมือนกับเป็ไม้้วแต่จะใส่น้ำตาล แทนน้ำอ้อย ส่วนขนมส่วยทะมิน ทำจากข้าวเหนียวใส่น้ำอ้อยและกะทิ จากนั้นจะนำถ่านไฟร้อน ๆ มาวางด้านบนของขนม จึงปรากฏเป็นรอยไหม้อยู่ด้านบนของหน้าขนม

ปฏิทินประเพณีบ้านแม่ละนา

มกราคม	เลี้ยงศาลเจ้า ทาบุญบ้าน
กุมภาพันธ์	ประเพณีข้าวยาคุ หรือข้าวเหนียวแดง
มีนาคม	ประเพณีปอยส่างลอง
เมษายน	ประเพณีสงกรานต์ ข้าวมูลห่อ รดน้ำดำหัว และเล่นสละบ้า
พฤษภาคม	ประเพณีปอยก่อเจดีย์ทราย ปอยหางน้ำ (ทาบ้องไฟ)
มิถุนายน	ประเพณีเลี้ยงศาลเจ้า เลี้ยงผีต้นน้ำ
กรกฎาคม	เข้าพรรษา
สิงหาคม	เข้าพรรษา ผู้เฒ่าจาศีล และทาบุญทุกวันพระ
กันยายน	ปอยต่างซอมต่อหลวง (ถวายข้าวมธุปายาตรแก่ผู้เฒ่าจาศีล)
ตุลาคม	ประเพณีออกพรรษา หรือจองพาลา
พฤศจิกายน	ประเพณีดับไฟเทียน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า

ธันวาคม ประเพณีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานรื่นเริง เช่น รานก ราโต

นอกเหนือจากประเพณีประจำแต่ละเดือนแล้ว ยังมีวิถีที่ชาวบ้านถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอื่นๆ เช่น ข้าวจอบ ? ข้าววัด : การแบ่งข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยวนำไปถวายวัด การเลี้ยงศาลากลางบ้าน : จัดปีละครั้ง เพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกจากบ้าน

พิธีสู่ขวัญควาย : การขอขมาควายก่อนและหลังทำนา

ประเพณีกลองยาว:ภาษาถิ่นเรียกว่า ไห่ก่องก้นยาว ประกอบด้วย กลองยาว 1 ใบ ฉาบ 1 ใบ ซ้องใหญ่ 1 ซ้องเล็ก 1 นิยมตีในเทศกาลงานบุญต่าง ๆ

การตีกลองมอชิง : ประกอบด้วย กลอง 2 หน้า ฉาบ ฉิ่ง ซ้องใหญ่ ซ้องกลาง ซ้องเล็ก นิยมตีในงานเทศกาล

ประเพณีบรรพชาสามเณรหรือ ปอยสง่าลอง : ในช่วงฤดูร้อนเพื่อให้เด็กที่ปิดภาคเรียนได้เข้าศึกษาธรรมะ

ลิเกไทใหญ่ หรือจ๊าดไต : จ๊าดไต เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของคนไตหรือชาวไทยใหญ่ที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม จ๊าดไต

มีลักษณะคล้ายลิเก ของ ชาวไทยภาคกลาง คือมีการร้องและรำที่มีลักษณะเฉพาะ ศิลปะการแสดงนี้ได้ถูก

ละเลยมานานหลายสิบปีในปี 2543 ได้เกิดการรวบรวม กลุ่มคนที่สนใจและมองเห็นในคุณค่าของการจ๊าดไตและริเริ่มฟื้นฟูอนุรักษ์และ ถ่ายทอดสู่ลูกหลานคนรุ่นใหม่